

I. Téma:

Přístupy k jedincům v hraničním pásmu mentálního postižení na středních školách

Otázka:

K čemu chci dospět? Na jakou otázku se tento výzkum pokouší odpovědět? Co nebo koho budu zkoumat? Proč je to dobré provést?

Úvod a cíle výzkumu:

V případě, že má jedinec IQ 70-80, můžeme ho označit za jedince v hraničním pásmu mentálního postižení. Jsou to jedinci se stupněm mentálního postižení na úrovni mírného až hlubokého podprůměru, ale do kategorie mentálního postižení je neřadíme. V populaci je těchto jedinců kolem 7 %, zatímco jedinců s lehce podprůměrným intelektem je kolem 20 %. Většinou jde o jedince z výchovně a sociálně nepodmětného prostředí. V současné době jsou žáci v hraničním pásmu mentálního postižení vyloučeni ze speciálního školství, převážně ze Základních škol praktických a Praktických škol. Po absolvování povinné školní docházky tak končí na učilištích, kde jen minimálně zažívají pocity úspěchu a pochopení jak ze strany vyučujících, tak spolužáků. Neúspěchy ve škole a nepříznivé rodinné zázemí negativně ovlivňuje jejich profesní aspirace. Stejně jako u jedinců s mentálním postižením, mají i tyto jedinci nízkou míru motivace a potřebují individuální přístup nejen ze strany učitelů. Společně s nižší mírou inteligenčních schopností se přidružují i specifické poruchy učení nebo poruchy chování.

Hlavním cílem práce je zmapovat přístupy k jedincům v hraničním pásmu mentálního postižení na středních školách. Konkrétně se zaměřím na přístupy ze strany učitelů, asistentů pedagogů, spolužáků a rodinných příslušníků. Na danou problematiku budu pohlížet i ze strany jedinců v hraničním pásmu mentálního postižení.

II. Hlavní výzkumná otázka

Jaké jsou přístupy k jedincům v hraničním pásmu mentálního postižení na středních školách a můžeme-li zjistit a určit, jak jim na střední škole pomoci, aby zvládali studium lépe?

Vedlejší výzkumné otázky:

V rámci dílčích otázek se zaměřím na etiologii hraničního pásma mentálního postižení a vliv rodinného prostředí. Především formy absolvovaného vzdělání jedinců v hraničním pásmu mentálního postižení (ZŠ, ZŠ Praktická). A jejich úspěšnost v rámci základního a současného středoškolského vzdělávání. Taktéž zaměřím pozornost na profesní aspirace a s tím související nejběžnější středoškolské obory jedinců v hraničním pásmu intelektu. V neposlední řadě se budu věnovat poradenským službám, které mohou jedinci v hraničním pásmu mentálního postižení využívat, včetně profesního poradenství.

III. Kvalitativní výzkumná strategie

Jako výzkumnou strategii jsem zvolila kvalitativní výzkum, který jsem použila i při zpracování mé bakalářské práce. Zároveň si kladu za cíl hluboce porozumět souvislostem, které se pojí ke zvolené problematice. Součástí mého výzkumu bude rozhovor s jedinci v hraničním pásmu mentálního postižení a lidmi, kteří jsou s těmito jedinci v denním kontaktu jako pedagogové, asistenti pedagoga a nejbližší rodina. Rozhovory doplním o případové studie a analýzu dokumentů. Zmíněné metody práce budu aplikovat pouze se souhlasem zákonných zástupců jedinců v hraničním pásmu mentálního postižení. Inspirací se mi stala vlastní zkušenost s danou problematikou, oporou mi je i odborná literatura věnující se technikám kvalitativního výzkumu.

IV. Návrh metody sběru dat, představa o počtu a kontaktování výzkumných jednotek

Pro zpracování výzkumu využiji poznatky, které získám z výzkumného šetření, realizovaného metodami kvalitativního výzkumu. Výzkumný aparát je tvořen rozhovory s jedinci v hraničním pásmu mentálního postižení, jejich učiteli a rodiči, rozhovory budou standardizované, s předem připravenými otázkami, ale i polostandardizované s dalšími doplňujícími otázkami, které budou přinášet příslušné situace. Svůj výzkum doplním případovými studiemi a analýzou odborné literatury. Zkoumané jedince kontaktuji pomocí osobních návštěv středních odborných učilištích a jiných zařízení.

Jako první oslovím učitele a zkonzultuji s nimi, kteří žáci jsou pro můj výzkum vhodnými kandidáty. Oporou nám budou diagnostické zprávy z PPP nebo SPC. Ideálně bych si pro svůj výzkum představovala celkem pět jedinců v pásmu hraničního mentálního postižení.

V. Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat

Scénář rozhovoru s třídním učitelem studenta v hraničním pásmu mentálního postižení:

1. Jaké má Váš student prospěch?
2. Jaký předmět mu dělájí potíže?
3. V jakých předmětech naopak vyniká?
4. Jak zvládá oborovou praxi?
5. Vyskytují se u studenta specifické poruchy učení? Jestli ano, jaké?
6. Má student poruchy chování? Jestli ano, jaké? Specifické-nespecifické
7. Jaká je spolupráce s rodinou studenta?
8. Zaznamenala jste u svého studenta sklony k záškoláctví, alkoholismu nebo užívání návykových látek?
9. Jak student vychází se spolužáky, je začleněn do kolektivu?
10. Je student v péči PPP nebo SPC?

VI. Možné praktické a etické problémy při výzkumu

Při mém výzkumu se mohou vyskytnout mnohé komplikace. Vážným problémem může být nezájem spolupráce ze strany dospívajících jedinců v hraničním pásmu intelektu, jejich rodiny a v neposlední řadě pedagogů.

Etickým problémem může být zjišťování výšky intelektu vybraných jedinců. Uvědomuji si, že se jedná o velice citlivou informaci, proto se budu snažit k vybraným jedincům přistupovat nanejvýš citlivě a respektovat ochranu osobních údajů. Nemohu opomenout ani ochranu zdraví, psychickou rovnováhu a svobodu jedince. Etické

problémy ochrany jedince v rámci výzkumu považují za prvořadé. Je nutné každou osobu, která do výzkumu vstupuje náležitě poučit o možných rizicích. Dokument, který chci použít, se nazývá Informovaný souhlas. Dodržím také anonymitu osob, tudíž nebudu uvádět jejich jméno ani příjmení. Jména, která v diplomové práci použiji, budou smyšlená.

Beru na vědomí etické kodexy, které budu vždy dodržovat: Lidská bytost je vždy cílem, nikoliv prostředkem, budu ctít důstojnost člověka i v rámci výzkumu. Člověka budu vždy respektovat v jeho celosti, ve všech vzájemně provázaných dimenzích. Princip důstojnosti pro mě spočívá v respektování osobní integrity, zamezení fyzického či duševního zneužívání a dodržování zásad slušného chování.

VII. Záznam z prvních realizovaných rozhovorů

Rozhovory– terénní poznámky

Student Vojta v hraničním pásmu mentálního postižení:

Vojta hovoří srozumitelně a udržuje oční kontakt. Během našeho hovoru sedí klidně. O svém studiu na střední škole vypráví se zájmem, stejně tak o svých spolužácích. Obor, který Vojta studuje, by chtěl v budoucnu vykonávat. Sám přiznává, že ho nebaví český jazyk. Konkrétně má potíže s psaním diktátů a slohových prací. Když je řeč na téma rodiny, odmlčí se a nechce na tohle téma hovořit.

Vojtova třídní učitelka:

Paní učitelka je velice ochotná a vstřícná. Působí vyrovnaně a klidně. O Vojtovi mluví převážně v superlativech. Přiznává, že má Vojta slabiny v českém jazyce. Jinak je dle jejích slov snaživý a má snahu se zlepšovat. Jeho spolužáci ho respektují a celkově s nimi vychází velice dobře. Paní učitelka taktéž konstatovala, že má Vojta nepříznivé rodinné prostředí.

Vojtova rodina:

S matkou ani otcem se mi nepodařilo sjednat schůzku. Matka je pracovně vytížená a otec nemá o výzkum zájem, nechce spolupracovat. Rodiče dali pouze písemný souhlas, že souhlasí se začleněním jejich syna do výzkumu.

VIII. Námět k modifikaci výzkumného návrhu

Z mých již nabytých zkušeností s kvalitativním výzkumem vyplývá, že bych výhledově poupravila výzkumný plán jen v několika bodech. Především v termínech, v kterých na sebe budou navazovat jednotlivé body výzkumu.

Taktéž mám v plánu upřesnit otázky výzkumu. Jelikož mi to plán kvalitativního výzkumu umožňuje, předpokládám, že budu pružně reagoval na okolnosti výzkumu a dosavadní výsledky. Může se stát, že se toho změní ještě více.

IX. Seznam relevantní literatury

PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 230 s. ISBN 978-80-7367-468-7.

SILVERMAN, David. *Ako robiť kvalitatívny výskum: praktická príručka*. Překlad Martin Štulrajter. Bratislava: Ikar, 2005, 327 s. Pegas (Ikar), zv. 8. ISBN 80-551-0904-4.

VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 349 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3829-1.

EMERSON, Eric. *Problémové chování u lidí s mentální retardací*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 166 s. ISBN 978-80-7367-390-1.

PÖRTNER, Marlis. *Na osobu zaměřený přístup v práci s lidmi s mentálním postižením a s klienty vyžadujícími trvalou péči*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 175 s. ISBN 978-80-7367-582-0.

BENDOVIÁ, Petra a Pavel ZIKL. *Dítě s mentálním postižením ve škole*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 140 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3854-3.

HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 217 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3070-7.

KREJČOVÁ, Lenka. *Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 226 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3474-3.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 152 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 184 s., [8] s. obr. příl. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, 231 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014, 147 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.

WILLERTON, Julia. *Psychologie mezilidských vztahů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 155 s. Z pohledu psychologie. ISBN 978-80-247-3924-3.

KOMENTÁŘ:

Téma jste si zvolila zajímavé, o tom už jsme mluvily, ale projekt nedrží pohromadě, váš zájem se vám příliš nepodařilo formulovat do výzkumné otázky, ta naprosto neladí se zvoleným způsobem sběru dat. Pokud budete výzkum realizovat, to ještě určitě doporučuji promyslet. Snažte se o formálně správný a kultivovaný jazyk, ale přehlédla jste řadu chyb a některé věty vyznívají jako málo konkrétní fráze bez obsahu, např. „Zároveň si kladu za cíl hluboce porozumět souvislostem, které se pojí ke zvolené problematice.“ Moc se mi nezdá používání slova „jedinec“. Celkový dojem z projektu je tak spíše rozpačitý.